

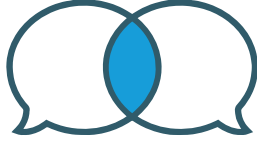
BORSA MEYDANINDA

SEKTÖRLER KONUŞUYOR

TEMMUZ 2022

**BAKLAGİL
SEKTÖRÜ**

**BORSA MEYDANINDA
SEKTÖRLER KONUŞUYOR**

**BAKLAGİL
SEKTÖRÜ**

TEMMUZ 2022

İstanbul Ticaret Borsası Yayınları

BORSA MEYDANINDA SEKTÖRLER KONUŞUYOR
“Baklagil Sektörü”

Genel Koordinatör
Şule KARADENİZ

Koordinatör
İsmail ŞEN

Yayın Kurulu:
Ahmet Yirmibeşoğlu, Denizhan Dere,
Hakan Kopuz, Kenan Dumanlı,
Sabahattin Özkurt, Şeyda Soykan,
Tümer Topal

Tasarım
Gökhan YILDIRIM

ISBN
978-605-70302-9-0

Nisan, 2023

“Borsa Meydanında Sektörler Konuşuyor” toplantıları
Güvenilir Ürün Platformu’nun katkılarıyla düzenlenmiştir.

İÇİNDEKİLER

Başkan Sunuş	7
Borsa Meydanında Sektörler Konuşuyor	8
Hakkı İsmet Aral İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı	10
Cindy Brown Küresel Bakliyat Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı	14
Şemsettin Memiş İstanbul Ticaret Borsası Meclis Üyesi ve Başhan Tarımsal Ürünleri A.Ş. Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı	18
Abdullah Özdemir Ulusal Baklagil Konseyi ve Mersin Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı	21
Dr. Andaç Kolukısa Küresel Bakliyat Konseyi Yönetim Kurulu Üyesi	26
Haluk Akyürek Tarım Ürünleri, Hububat, Bakliyat İşleme ve Paketleme Sanayicileri Derneği (PAKDER) Yönetim Kurulu Başkanı	30
Mehmet Reis Reis Tarımsal Ürünler Sanayi ve Ticaret A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı	32
Mehmet Tevfik Dinçer Dinçer Gıda Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı	38
Mahmut Özdemir İstanbul Ticaret Borsası Bakliyat Ticareti Meslek Komitesi Başkanı ve Nas Gıda Bakliyat Firması Sahibi	41
Kapanış	45
Basın Yansımaları	50

BORSA MEYDANINDA SEKTÖRLER KONUŞUYOR
TOPLANTILARIMIZI **QR KODU** OKUTARAK
İZLEYEBİLİRSİNİZ.

HUBUBAT'TA
KÜRESEL TRENDLER
VE TÜRKİYE

SÜT VE SÜT
ÜRÜNLERİNDE
ULUSAL STRATEJİLER

TÜRK TARIMININ
UYUYAN DEVİ
ZEYTİN

DÜNYA BUGÜNÜ
YARINI İLE
BAL SEKTÖRÜ

TÜRKİYE'NİN
BAHARAT YOLU

EKONOMİYE YÖN
VEREN ATIŞTIRMALIK:
KURUYEMİŞ

BAKLAGİL
SEKTÖRÜ

KIRMIZI ETTE
SORUN VE ÇÖZÜMLER

UN VE UNLU
MAMULLERİ

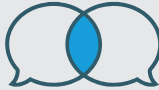
BEYAZ ET
SEKTÖRÜ

EV DIŞI TÜKETİM
SEKTÖRÜ

YUMURTA
SEKTÖRÜNÜN
SORUNLARI
VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

BORSA MEYDANINDA
SEKTÖRLER KONUŞUYOR

BAŞKAN SUNUŞ

Güzel bir söz vardır: “Bârîka-i hakikat, müsâdeme-i efkârdan çıkar”... Yani “gerçeğin kıvılcımı, fikirlerin çatışmalarından çıkar”...

Bu söz, farklı fikirlerin açıkça konuşulduğu sağlıklı bir tartışma ortamının, gerçeğin ortaya çıkmasına veya asgari müştereklerde buluşulmasına imkân sağlayacağı olarak da yorumlanır.

Gerçekten sorunların tek boyutlu olarak ele alınması veya bir açıdan bakılarak çözüm üretilmesi sağlıklı sonuçlar vermiyor. Özellikle ekonomik ve toplumsal konulardaki sorunların çözümünde farklı bakış açılarının göz önünde bulundurulması ise temel şarttır. Çünkü bu sorunların ortaya çıkış nedenlerinin başında farklı çıkar gruplarının talepleri vardır.

Sorunların çözümü için önce tüm yönleriyle ortaya konulması sonra da her çıkar grubunun önerilerinin tartışılması gerekir. Çıkar gruplarının yanında, konuyu bilimsel olarak değerlendirebilecek otoritelerin ve karar alıcıların da görüşmelerde yer almaları gerekir.

Bu nedenle, İstanbul Ticaret Borsası olarak, genelde tarım ve gıda sektörünün, özelde ise alt sektörlerin sorunlarının tüm yönleriyle tartışılması ve çözüm önerilerinin üretilmesi için geniş katılımlı toplantılar düzenlemeye karar verdik. “Borsa Meydanında Sektörler Buluşuyor” etkinliğimizde iş ve bilim dünyası ile bürokrasiyi bir masa etrafında toplayarak sorunları ayrıntılarıyla ele alıp, çözüm önerileri sunmayı hedefliyoruz.

Toplantılarımız, sanal ortamda gerçekleşecek ve sonuçları kamuoyu ve ilgililerle paylaşılacak. Sektörlerimize, iş dünyamıza, ülkemize ve milletimize hayırlı olması dileklerimizle yedinci toplantımız olan “Gıdanın Geleceği Baklagiller”in sonuçlarını ilginize sunuyoruz.

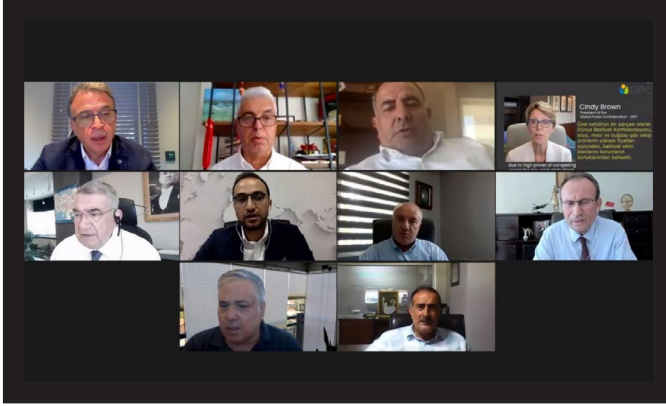
Ali KOPUZ

İSTİB Yönetim Kurulu Başkanı

TOPLANTI ADI

Borsa Meydanında Sektörler Konuşuyor
Baklagil Sektörü

TOPLANTI TARİHİ 28 TEMMUZ 2022 / 14.30

KATILIMCILAR

- **Hakkı İsmet Aral** İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
- **Cindy Brown** Küresel Bakliyat Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı
- **Şemsettin Memiş** İstanbul Ticaret Borsası Meclis Üyesi ve Başhan Tarımsal Ürünleri A.Ş. Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı
- **Abdullah Özdemir** Ulusal Baklagil Konseyi ve Mersin Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı
- **Dr. Andaç Kolukısa** Küresel Bakliyat Konseyi Yönetim Kurulu Üyesi
- **Haluk Akyürek** Tarım Ürünleri, Hububat, Bakliyat İşleme ve Paketleme Sanayicileri Derneği (PAKDER) Yönetim Kurulu Başkanı
- **Mehmet Reis** Reis Tarımsal Ürünler Sanayi ve Ticaret A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı
- **Mehmet Tevfik Dinçer** Dinçer Gıda Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı
- **Mahmut Özdemir** İstanbul Ticaret Borsası Bakliyat Ticareti Meslek Komitesi Başkanı ve Nas Gıda Bakliyat Firması Sahibi
- **Hakkı İsmet Aral** İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı

Celal Toprak: Hepiniz hoş geldiniz. Bu toplantıyı takip eden çok değerli dostlarımızı ve konuşmacılarımızı tek tek selamlıyorum. İstanbul Ticaret Borsasının düzenlediği Borsa Meydanında Sektörler Buluşuyor toplantılarını ekonomi gazeteciliği açısından çok verimli ve faydalı buluyorum. Aynı düşünceyi iş dünyasının temsilcileri ve sektör temsilcileri de dile getiriyor. Bu vesileyle hem buluşmuş oluyor, hem sektörel sorunlarımızı dile getiriyor hem de bilgi sahibi ve analiz yapma fırsatını yakalıyoruz. Bu sebeple, bu toplantı dizilerini çok faydalı buluyorum. Örneğin bizler baharatçıların, kuruyemişçilerin derneklerinin olduğunu bu toplantılarda öğrendik. Onların elinde veriler olduğunu öğrendik. Ekonomi gazetecileri açısından çok anlamlı toplantılar. Kamuoyu açısından da öyle... Sanıyorum önümüzdeki dönemde İstanbul Ticaret Borsası, düzenlenen bu toplantıları bir kitapçık haline getirip sektör temsilcileriyle paylaşacak. Çünkü burada çok önemli bilgiler paylaşıyor. Diğer toplantılardan yola çıkarak bunu ifade ediyorum. Ben şahsi olarak bilgilenip faydalandığımı dile getirmek istiyorum. Bu anlamda İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Ali Kopuz Bey başta olmak üzere tüm borsa yönetimine teşekkür ediyorum. Ve açılış konuşmalarını yapmak için İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Sayın Hakkı İsmet Aral'a sözü bırakıyorum.

Hakkı İsmet Aral

İstanbul Ticaret Borsası Yönetim
Kurulu Başkan Yardımcısı

İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Hakkı İsmet Aral

Çok teşekkürler Celal Bey. Ben kısa bir konuşma hazırladım. Çok değerli katılımcılar var. Çok değerli bilgileri bizlerle paylaşacaklar. ama ben öncelikle sizlere hitap etmek istiyorum.

Küresel ve Yerel Kurumlarımızın, STK'larımızın, Özel Sektörümüzün saygıdeğer Başkanları ve Yöneticileri, Kıymetli Hazirun, Hepinizi saygı ve muhabbetle selamlıyorum. “Borsa Meydanında Sektörler Konuşuyor” toplantı serisinin yedincisi olan “Gıdanın Geleceği Baklagiller” toplantımıza hoş geldiniz.

Gerek Türkiye’de gerek yurt dışında Bakliyat sektörünü temsil eden çok değerli isimlerin bir araya geldiği bu toplantı vesilesiyle, sizlerle bir arada olmaktan büyük bir memnuniyet duyuyorum. Sözlerimin başında, bugün il dışındaki toplantıları sebebiyle aramızda bulunamayan Yönetim Kurulu Başkanımız Sayın Ali Kopuz’un selamlarını sizlere iletmek isterim.

Değerli Katılımcılar, Tarımın başlangıcından beri en önemli gıda kaynaklarımızdan biri olan baklagillerin; iklim değişikliği, artan dünya nüfusu, karbon salınımı, gıda güvenliği ve sürdürülebilirlik sorunları göz önünde bulundurulduğunda geleceğin gıdası olduğunu söylememiz abartı olmayacaktır. Baklagiller, üretim aşamasında diğer protein kaynaklarına göre daha az enerjiye, suya ve gübreye ihtiyaç duymasına rağmen, protein, vitamin ve lif bakımından çok zengin besinlerdir. Bakliyatlar, birim protein başına büyükbaş kıyasla 20 kat, kümes hayvanlarına kıyasla ise 3 kat daha az sera gazı emisyonu üretirler. Ayrıca ekildiği toprağın kalitesini de iyileştiren ürünlerdir.

Bu besinler, aynı zamanda çok da dayanıklıdır. Gereğince muhafaza edildiği takdirde, yıllarca bozulmadan saklanabilirler. Böylelikle gıda kaybı ve israfın azaltılmasında da avantajlı ürünlerdir. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü FAO'ya göre, 1 kg mercimek ya da bezelye elde etmek için 50 litre su gerekirken, 1 kg tavuk eti için 4 bin 325 litre, 1 kg kırmızı et için ise 13 bin litre suya ihtiyaç duyuluyor. Bu veriler, sürdürülebilir bir dünya için baklagillerin rakipsiz olduklarının açık bir göstergesidir. 2050 yılında 9 milyara ulaşması beklenen dünya nüfusu ile sürdürülebilirlik ve üretim aşamalarındaki maliyetin düşük olduğu göz önüne alındığında, bakliyat ve türevlerinin hayati önemi daha net ortaya çıkmaktadır. Tüm bunları yan yana koyduğumuzda şu gerçeği net olarak ifade edebiliriz: Bakliyatlar alternatif değil, insanlık için temel besindir. Sürdürülebilir bir dünya için ise alternatifsiz besinlerdir.

Değerli Misafirler, Bakliyat üretiminde, dünyada nohut ve mercimek gibi ürünlerde üst sıralarda bulunmamıza rağmen, halen ülke potansiyelimizin çok altında olduğumuzu da belirtmek istiyorum. Tabi 1980 sonralı ve 90'lı yıllar ülkemizde yaklaşık 1,5 milyona tona yaklaşık üretimle en yüksek üretim yapıldığı dönemlerdir. O dönemlerde ihracat

rakamı 750 bin tona ulaşmıştır. Bu yıllarda da dünya ticaretinde ikinci sıralara gelinmiş ülkeydik. Fakat yıllar sonra hem ekim alanları yani 20 milyon dekar olan ekim alanları yüzde 65 azalarak bugün 7 milyon dekar alana gerilemiş durumda. Üretimde maalesef yüzde 40 düşmüş durumda. Bu karnemiz bakliyatı kötü fakat potansiyelimiz açısından daha pozitif konuşmak istiyorum. Çünkü gerçekten gereken yapılırsa ülkemiz 2 milyon tona yakın bakliyat üretimini gerçekleştirecek kapasiteye sahip. Üretimi artırmamız için tohum ıslahı ile metrekaresine düşen verimi artırılmalı, yüksek teknoloji ve sulama sistemleri kullanmalı, üreticiler de bakliyat üretimi için teşvik edilmeli.

FAO verilerine göre ülkemiz, dünya nohut üretiminde ikinci, mercimek ve yeşil fasulyede dördüncü, çalı fasulyesinde beşinci, yeşil bezelye'de on ikinci ve kuru fasulye üretiminde on dokuzuncu sırada yer alıyor. 2021 yılında 1 milyon 54 bin ton olan bakliyat üretiminin, bu yıl 1 milyon 322 milyon ton olacağı tahmin ediliyor. Dış Ticarete ise, son 3 yılı baz aldığımızda hem ithalat hem de ihracatta artış göze çarpmaktadır. 2019 yılındaki 464 milyon dolarlık bakliyat ihracatı, 2020 yılında 592 milyon dolara, 2021 yılında da 692 milyon dolara yükselmiştir. 2022 yılının ilk 5 ayında ise 430 milyon dolara ulaşmıştır. Ülkemiz, 2021 yılında 155 ülkeye bakliyat ihracatı gerçekleştirmiştir.

Değerli Hazirun; şahsen yıllardır bakliyat tüketiminin arttırılması, hatta bakliyat ürünleri için ARGE yapılarak, farklı kullanım alanlarının geliştirilmesi için çabalıyorum. Bu amaçla daha önce de PAK- DER'de çeşitli projeler gerçekleştirmiş, kamuoyunda konuya dikkat çekmiştik. Bugün de İstanbul Ticaret Borsası çatısı altında bu değerli besin türünü, Sayın Celal Toprak'ın moderatörlüğünde bakliyat sektörünün duayen isimleriyle ve tüm paydaşlarıyla her yönüyle ele alacağız. Hem bilgi ve deneyimlerimizi paylaşacağız, hem de sesimizi karar alıcılara ulaştıracacağız. Daha sonra da toplantımızdaki konuşmaları bir

kitap haline getirip yayınlayacağız. Ayrıca, Küresel Bakliyat Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı Cindy Brown hanımefendi de bizlere bir video mesaj ile seslenecek. Kendilerine bu güne kadar bakliyat sektöründeki küresel boyuttaki çalışmalarından dolayı teşekkür ediyorum. Bizlerle bilgi, birikim ve tecrübelerini paylaşacak olan tüm katılımcılara, bir kez daha şükranlarımı sunuyorum. İnşallah bu toplantıların da katkısıyla, bakliyattaki potansiyel canlanır, çiftçimizin, tüccarımızın ve ülkemizin geliri artar. Halkımız da bu sağlıklı ürünü daha fazla tercih ederek, hem sağlıklı beslenir, hem de sürdürülebilir dünya için katkıda bulunur. Bu nedenle şimdi ben sözü siz değerli katılımcılarımıza bırakmak istiyorum. Bu düşüncelerle, toplantımızın bakliyat sektörü ve ülkemiz için hayırlara vesile olmasını temenni ediyor, hepinizi saygı ile selamlıyorum.

Celal Toprak: Sayın Hakkı İsmet Aral'a konuşmalarından dolayı teşekkür ediyoruz. Şimdi Küresel Bakliyat Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı Cindy Brown hanımefendinin video mesajı ile devam ediyoruz.

Cindy Brown

Küresel Bakliyat Konseyi
Yönetim Kurulu Başkanı

Küresel Bakliyat Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı Cindy Brown

İstanbul Ticaret Borsası ve Güvenilir Ürün Platformu'na bu seçkin grubun içinde konuşmaya davet ettiği için teşekkür ederim. Beni tanımayanlar için, ben Cindy Brown. Dünya Bakliyat Konfederasyonu Başkanı ve Chippewa Valley Bean Şirketinin Başkanıyım. Ailemin çiftliği Chippewa Valley Bean, Amerika'daki diğer çiftlikler ile beraber dünyaya fasulye arz ediyor.

Dünya Bakliyat Konfederasyonu, Uluslararası Bakliyat Ticaretinin zirvedeki kuruluşudur. Tüm dünyada 25 uluslararası federasyon ve 500'den fazla özel şirketi ve ilişkili sektör üyelerini temsil ediyoruz. Küresel bakliyat sektörünün tüm değerlerini temsil ediyoruz. Öyleyse bugün gıda sistemlerini ve sürdürülebilir geleceği konuşalım. Bir şeyden eminiz: Gıda güvenliği hayati öneme sahiptir. Hayat gıda olmadan sürdürülemez.

Birleşmiş Milletler, dünyada açlığı 2030'da bitirmek gibi bir sürdürülebilir kalkınma hedefi belirlemiş olmasına rağmen içinde bulunduğumuz gıda krizini de düşünürsek bu hedefe ulaşamayacağız. Gıda gü-

vensizliği seviyesi; Covid-19, iklim krizi, tedarik zincirinin bozulması ve küresel anlaşmazlıklarla artıyor. Karadeniz bölgesinin ortasında olan Türkiye için bu bir sürpriz değil. Ukrayna'da yaşananlar yakıt ve gübre gibi önemli girdilere erişimi kısıtladı ve bu da üretim, nakliye, ayrıca bakliyat ve diğer emtiaların bölgeden ihracını sınırlandırıyor. Geçtiğimiz hafta BM tarafından konuşmaya davet edildim. Üst düzey etkinlikte Genel Kurul Başkanı ve Gıda Güvenliği Komitesi de vardı. Özel sektörün bir parçası olarak Dünya Bakliyat Konfederasyonu, soya, mısır ve buğday gibi rakip ürünlerin yüksek fiyatları yüzünden, bakliyat ekim alanlarını korumanın zorluklarından bahsetti. Bakliyat dünyaya arz edilirken sektörün karşılaştığı lojistik sorunların tartışılması, rekabetçi bir nakliye sektörüne olan ihtiyacı ortaya koydu. Açık ve şeffaf ticaret politikaları bakliyatın zamanında üretilmesi ve hareketi açısından elzemdir. Süregelen gıda krizinin ihtiyaçlarını karşılamak ve bunun da fazlasını yapmak için besleyici, sürdürülebilir ve ekonomik olarak sağlam bir gıda sistemi inşa etmemiz ve devamlılığını sağlamamız hiç bu kadar önemli olmamıştı.

Bakliyatlar tabiatları gereği bu ihtiyaca karşılık verecek kapasitededirlere. Ancak bunu yapabilmeleri için sektörümüz çok iyi hazırlanmalıdır. İklim değişikliği, gelecekteki gıda sistemlerimizin kaçınılmaz bir etkeni ve önemli ve acil bir değişimi gerektiriyor. Kaynaklarımızı çevresel olarak en mantıklı ekinleri üretip işleyeceğiz ve en fazla insanı efektif şekilde besleyebileceğimiz şekilde kaydırmak zorunda kalacağız. Kuzey Amerika kuraklıktan zarar görürken, fırtınalardan tutarsız musonlara kadar tüm dünyada dengesiz havalara şahit olurken, yağış azlığının sektörümüz üzerinde yapabileceği etkiyi biliyoruz. Küresel ısınmanın insafına kaldığımız bir duruma düşmek ve insanların açlığa bir kötü hava durumu nedeniyle uzakta olmalarını istemiyoruz. Şimdi her zamankinden daha fazla bir şekilde, doğa ile ortak çalışmamız hayati bir önem arz ediyor. Sürekli reaksiyon gösteren bir endüstri olmak

istemiyoruz. Hem üretici hem de tüketici için istikrar sağlamak bizim sorumluluğumuz.

Bununla birlikte insanlar bu dönemde dikkatlerini sektörümüzün potansiyeline çevirirken, BM’de bahsettiğim zorluklardan biri yüksek talep ve düşük arz ile karşı karşıya olduğumuzdu. Ben buna “toprak için savaş” diyorum. Mısır, soya ve buğday gibi büyütmesi kolay olan ekinler ile rekabet etmek. Şimdi asıl soru şu: “Çiftçilerin daha fazla bakliyat üretmelerini nasıl sağlarız?”. Bence çiftçilerimize bizim ekinlerimizi ekmenin çiftliklerine hem kısa hem de uzun vadede değer katacağını kanıtlamalıyız. Bu bölgede gördüğümüz tüketimdeki yukarı yönlü trend, sağlıklı beslenme konusunda artan farkındalık, gittikçe daha fazla karşımıza çıkan çevre dostu mantalite değerli bir nitelik. Ancak biz yine de diğer ekinler ile savaşıyoruz. Bu yüzden bakliyatın uygun fiyatlı kalması önemli. Et ve süt gibi hayvansal protein kaynaklarına oranla bakliyat uygun fiyatlı, bitki bazlı, sadece proteinden de daha fazlasını sunan bir protein kaynağı olarak konumlandırılabilir. Bakliyatlar olduğu gibi görülmeli. Bir enerji ve lif kaynağı olarak; folik asit ve demir gibi vitamin ve besleyici madde kaynağı olarak görülmeli. Bakliyat, hayvanlar ve soyadan daha az su isteyen bir sürdürülebilirlik modelidir. Ayrıca daha az gübreye ihtiyaç duyarlar ve toprağa azot bağlanması ile döngüsel ekonomiye uyarlar. Bakliyat yetiştirirken topraktan sadece almayız. Toprağa bir şeyler de katarız. Eğer her gün yenebilecek, besleyici, uygun fiyatlı ve çevre dostu bir gıda arıyorsak, cevap bakliyattır. Ama bakliyatı asıl olağanüstü yapan binlerce yıldır günlük tüketim ürünü olmasının da ötesine geçebilme becerisi. Milyonlarca insanın beslenme tarzının temel bir parçası. Ve şimdi de bakliyat sektörü gelecekteki gıda sistemlerinin hayati bir parçası olarak yerini almaya hazırlanıyor. Dünya çapında birçok buluş ve gelişme gerçekleşiyor. Gıda bilim insanları ve katkı maddesi üreticileri bu mütevazı ürüne bakarak nüfusumuzu gelecek yüzyıllar boyunca besleyecek et ve süt ürünleri benzerlerini ve protein kaynağı yaratmaya çalışıyorlar.

Bu yolla bakliyat geçmişi, bugünü ve geleceği temsil ediyor. Ama bakliyatın anahtar bir rol üstlendiği sürdürülebilir bir gelecek gıda sistemi yaratmak istiyorsak bakliyat üretimi ve tüketiminin muhteşem faydaları olduğu bilgisini yaymaya devam etmeliyiz. Bunu yapabilmek için yaratıcı şekilde düşünmeli ve küresel çapta dostluklar kurmalıyız. Bizim gibi organizasyonlar sayesinde bu bilgileri yayabildik. Uluslararası Bakliyat Yılı ve Dünya Bakliyat Gününü ortaya çıkardık. Yönetim Kurulu Üyemiz, İletişim Komitesi Başkanı Andaç Kolukısa, tüm dünyaya bakliyatın önemini ve dolayısıyla arzı sürdürülebilir biçimde artırmamızın önemini kavraması için yaptığımız işlere bizimle beraber yön veriyor. Süregelen gıda krizinin ihtiyaçlarını karşılamak ve bunun da fazlasını yapmak için besleyici, sürdürülebilir ve ekonomik olarak sağlam bir gıda sistemi inşa etmemiz ve devamlılığını sağlamamız hiç bu kadar önemli olmamıştı. Bakliyatlar tabiatları gereği bu ihtiyaca karşılık verecek kapasitededirler. Ancak bunu yapabilmeleri için sektörümüz çok iyi hazırlanmalıdır. O yüzden işbirliklerine, inovasyona ve yaratıcılığa açık olalım. Böylece gıda güvenliğinin herkes için gerçek olduğu bir dünya yaratmak için beraber çalışabiliriz. Teşekkürler.

Celal Toprak: Gıda koridorlarının açılmaya çalışıldığı bu günlerde, gıda ve bakliyat ile ilgili son yıllarda dinlediğim en önemli konuşmalardan biriydi. Hem İstanbul Ticaret Borsasına hem de Güvenilir Ürün Platformu Genel Sekreteri Elif Attepe Hanımefendiye emeklerinden dolayı çok teşekkür ediyorum. Söz sizde Şemsettin Memiş Bey buyurun.

Şemsettin Memiş

İstanbul Ticaret Borsası Meclis Üyesi ve
Başhan Tarımsal Ürünleri A.Ş. Yönetim
Kurulu Başkan Yardımcısı

İstanbul Ticaret Borsası Meclis Üyesi ve Başhan Tarımsal Ürünleri A.Ş. Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Şemsettin Memiş

Herkese saygılarımı sunuyorum. Daha önceki konuşmacıların belirttiği gibi, rakamsal boyutlarına girmeden bakliyat sektörünün sürdürülebilirliği ile ilgili birkaç cümle kurmak istiyorum.

Anadolu topraklarında bakliyatın yetiştirilmesi ve buradan da dünyaya yayılması hususunda çıkarım yapmamız lazım. Bizler, bakliyatlarımıza bu topraklarda sahip çıkamamışız. Pandemi döneminde ve gıda krizinde bakliyatın bizim için ne kadar önemli bir besin kaynağı olduğunu net bir şekilde görmüş olduk. Ülkemizde bu parçalanmış topraklarda yetişen bu bakliyat ürünlerini markalaştırarak daha kaliteli, sürdürülebilir ve devamlı bir ürün haline getirip dünya piyasalarına yerleştirebilmemiz için devletin en az 20-30 yıllık bir proje geliştirmesi gerekiyor. Buna da yeteri kadar toprağımız olduğuna da inanıyorum.

Günümüzde Türkiye’de bakliyatın özellikle otorite tarafından iyi anlaşılmadığını ve gün geçtikçe gerilediğini görüyoruz. Ülkemiz bütün bakliyat ürünlerinde ihracatı yasakladı, buna akıl sır erdiremiyoruz.

Örneğin bulgur. Yıllık yaklaşık 180 bin ton gibi değerli bir ürüne yasak getirildi. Mercimek, nohut gibi önemli ihraç ürünlerinde de aynı durum mevcut. Yani bizim bu ürünlerimize devlet otoritesi tarafından, kamuoyundan hafif bir ses geldiğinde frene basıyorlar. İhracatı yasaklıyorlar. Bu sefer fiyat politikaları değişiyor. Köylü bir yıl ekiyor, bir yıl ekmiyor. Bunun bir program dâhilinde en az kısa orta ve uzun vadeli bir program çerçevesinde gitmesi lazım. Bunu sektör kurullarında olsun, bu tür programlarda olsun anlatmamız lazım ama anlayanın da olması lazım. Yoksa biz hep konuşuruz ama kendi kendimize konuşmuş oluruz.

Şimdi Türkiye’de tarım arazilerine baktığımızda 2 milyon metrekare alanında nadasa bırakma var. Kanada’nın da yaptığı gibi biz de doğu bölgelerinde nadasa bırakılan alanlarda mercimek gibi bakliyat ürünü ekersek toprağı daha da güçlendirmiş oluruz. Biz niye yapmıyoruz diye otoritenin bize sorması lazım. Türkiye’de en büyük sıkıntı otoritenin, özellikle Tarım ve Orman Bakanlığı’nın elinde rakamsal olarak bir done yok. Bir öngörülebilirlik yok. Şimdi bunun olmadığını biz biliyoruz ama elimiz boş mu kalsın? Hayır kalmasın. Biz daha etkili çözüm ürettiğimiz zaman bu çözümün arkasında durmamız ve yaptırımımız lazım. Buna kafa yormamız lazım. Yoksa hakikaten bu güzelim topraklarda özellikle bu bakliyat ve hububatın Türkiye’deki üretim alt yapısıyla ilgili, ihracat altyapısıyla ilgili, ithalat altyapısıyla ilgili ciddi bir ivme kazandık ama bunu daha sürdürülebilir hale getirmemiz için bizim ürünlere ulaşılabilirliğimizi sağlamamız lazım. O da başta anlattığımız gibi bu topraklarda katma değerli ürünler oluşturarak dünya piyasasına sunmamız, protein bakımından kırmızı etin alternatifinin bakliyat olduğunu insanlara anlatabilmemiz lazım. Bu platformda bana konuşma fırsatı verdiğiniz için teşekkür ediyor, herkese saygılarımı sunuyorum.

Celal Toprak: Şemsettin Bey, çok teşekkür ediyor ve sizlere kolay gelsin diyoruz. Çok önemli tespitler yaptınız fakat sektörel sorunları dile getirmeden çözüm bulunmuyor. Bahsettiğiniz sorunları diğer katılımcılarda dile getirebilir veya ilgili mercilere iletecekler. Ben vakit kaybetmeden sözü Ulusal Baklagil Konseyi ve Mersin Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Abdullah Özdemir'e bırakmak istiyorum. Teşekkür ediyorum.

Abdullah Özdemir

Ulusal Baklagil Konseyi ve Mersin
Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı

Ulusal Baklagil Konseyi ve Mersin Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Abdullah Özdemir

Sayın Hakkı İsmet Aral, “açılış konuşması yapacağım” dedi fakat neredeyse tüm konulara değindi. Fakat ben rakamlarla konuşmasını desteklemek istiyorum. Bakliyat ülkemiz için çok önemli. Nohut ve kırmızı mercimek Anadolu topraklarından dünyaya yayılmıştır. Kanada ise geçmiş dönemde ufak bir parça alıp götürmüş. Şu anda kırmızı mercimekte yıllık 3 milyon ton üretim yapmaktadır. Türkiye’nin üretimi 300-400 bin tondur. Fasulyeyi ise Amerikadan topraklarımıza gelmiş olmasına rağmen milli yemek olarak görüyoruz. Adına şarkılar yapılmış. Baklagiller ülkemiz için çok önemli olmasına rağmen yeteri kadar üretim yapamıyoruz. Markalaşalım, güzel ama yeteri kadar üretim yok ki. 80’li-90’lı yıllarda ihracatçı olan ülkemiz günümüzde maalesef ithalatçı konumundadır. Ülkemiz yine o yıllarda 2,4 milyon ton bakliyat üretimi gerçekleştirmiştir. Bu rakamın % 50’sini, 1,2 milyon tonunu ihraç edebiliyor. O yıllarda dünya bakliyat ihracat hacmi 6 milyon ton. Bu da demek oluyor ki dünya ihracatı üzerinde o yıllarda yüzde 20’lik bir paya sahip ve birinci sırada olduğumuz yıllardı. Mersin limanından

konteynerler değil dökme yük gemileriyle 25 bin, 30 bin, 40 bin tonluk gemiler yüklenirdi. Pakistan'a, Hindistan'a zamanında...

Şimdi bugüne geldiğimizde Dünya ihracat hacmi 6 milyon tondan 20 milyon tona yükselmiş fakat Türkiye'nin payı ise %20'den %3'e düşmüş durumda. Artı, ihracat diye saydığımız kırmızı mercimek ve bezelye ihracatları da yurt dışından Dâhilde İşleme Rejimi ile gelen, Türkiye'de işlendikten sonra yurt dışına giden mallar. Çok az nohut var kendi, milli olarak satabildiğimiz. Onun dışında başka bir malımız yok. Sadece geçtiğimiz yıl Irak'a 60 bin ton fasulye ihracatı yapıldı. Yani günümüzde ihracat diye övündüğümüz şey yurt dışından gelen malların ülkemizde işlenerek yapılan ihracatlardır. Bu durum yeterli değildir. Milli ürünlerimizi üretip iç piyasayı doyurmalı ve fazlasını ihraç edebilmeliyiz. Yani bizlerin Kanada, Kazakistan mercimeği yerine Türk mercimeğini ihraç etmeyi, Rusya, Ukrayna bezelyesini işleyip ihraç etmek yerine, Türk bezelyesini üretip ihraç etmeliyiz. Bu durum zamanla kaybolmuş. Burada çelişkili bir şey söyleyeceğim. Ülkemiz hem üretimini hem de tüketimini artırmalı. Türkiye'nin bakla tüketimi de öyle büyük bir rakam değil. Burada değerli arkadaşlarım var iç ticaretle uğraşıyorlar bu konuda uzman Tefik Bey, Mahmut Bey, Haluk Bey kardeşlerim olsun... Rakamları biliyorlar yani. İstanbul'da iş yaptıkları halde öyle anormal rakamda bir bakliyat satışları yok. Yani bakliyata daha çok değer verilmesi lazım, tüketilmesi lazım. Bu arada günümüzde ekili alan 9 milyon dekar. Üretim yarı yarıya düşmüş.

Ben, 1982 yılından beri bakliyat ticaretinin içinde bulunuyorum. O dönemlerde, çalı fasulyesi, şeker fasulyesi, horoz fasulyesi, dermason, tumbul gibi ürünleri o dönemlerde İtalya, Fransa ve İspanya'ya ihraç ederdik. Şimdi bu ürünlerin hiç birisi yetişmiyor. Şu an biz gidip Kanada'dan Amerika'dan Arjantin'den fasulye ithal ediyoruz. Bunu Türkiye'nin aşması lazım. Baklagil sektörü, Tarım ve Orman Bakanlığının çabalarıyla layık olduğu yere gelebilmeli.

Az önce nadas rakamları yanlış söylendi. Türkiye’de 235 milyon dekar tarım alanı işleniyor. Nadasa ayrılan alan ise 31 milyon dekar. Ayrıca atıl kalan 20 milyon dekar mevcut. Sonuç olarak toplamda 51 milyon dekar ile işlenen tarım alanlarının %22’si kadar işlenmeyen tarım alanı mevcut. Bakliyat öyle bir ürün ki suya dayanıklı, gübre istemiyor, ürünü insanı, fidanı ise azot salgılayarak toprağı besliyor. Böyle güzel bir bitki ele geçmiş biz bunu niye yaygınlaştırmayalım. Niye fazlaştırmayalım. Bir de kıraç alanlarda yetişiyor bu. Derler ya ekmek istemez su istemez diye. Bu da gübre istemiyor, su istemiyor. Bilhassa nohut ve kırmızı mercimek için konuşuyorum. Fasulyeyi ayrı tutmak lazım.

Bir de münavebe denen bir olay var. Bu kanun çıktı fakat uygulanmıyor. Münavebenin anlamı ise 2 sene üst üste buğday veya arpa eken bir çiftçi 3. yıl farklı bir ürün ekmeli ki toprak nadasa kalmasın hem de zayıflamasın. Buna en uygun ürün baklagillerdir. Maalesef bu da uygulanmıyor. Ayrıca ARGE çalışmalarına önem vermek gerekiyor. Daha önemlisi havza bazlı destekleme politikasına girmek lazım. Türkiye’de 957 tane ilçe var, 935 tane de havza var. Yani Kadıköy, Çankaya hariç, neredeyse her ilçede bir havza mevcut, şu anki havza modeliyle tarım ürünleri destekleme modelini yapamayız. Kümeleşme yapmalıyız. Diyelim ki Çumra, Nevşehir, Karaman, Derinkuyu işte size olası bir havza. Burası fasulye havzası. Bütün destekleri buraya vereceksiniz. Başka bir yere fasulye ile ilgili destek vermeyeceksiniz. Bunu çoğaltabilirsiniz diğer ürünler için. Yani bunlardan yaparsak çözebiliriz biz bu işi.

Geleceğin gıdası olan baklagilleri Kanadalılar “özel ürün” olarak tanımlıyorlar. Adam 3 milyon ton kırmızı mercimek, yeşil mercimek, 500-600 bin ton da nohut yetiştiriyor, bir o kadar da fasulye yetiştiriyor ama özel ürün diyor. Özel ürün dediğiniz zaman da kıymeti anlaşılıyor. Ülkemizde de baklagillerin özel ürün statüsünde olması lazım. Baklagiller, ekonomik, saklanması kolay, raf ömrü uzun ürünlerdir.

Protein bakımından et ile eşit değerde hatta avantajları var, örneğin kolesterol ihtiva etmiyor, ekonomik, bereketli. Bizlerin genç neslimize bakliyatı sevdirmemiz lazım. Onların tüketim alışkanlıklarını değiştirecek biçimde konserve gibi hazır ürünlerle bakliyatı sevdirmemiz lazım. Bakliyat kalp damar hastalıklarına iyi geldiği gibi prostat ve meme kanseri hastaları için faydalıdır. Bunu bilmesi lazım insanların. Bu gibi yararlarını toplumumuza anlatmamız gerekiyor. Fakat günümüzde fakir yemeği olarak görülüyor. Tabii son zamanlarda özellikle diyetisyenler baklagillerin üzerinde daha fazla durmaya başladı.

Biz bunu gençlere sevdirmeyi başaramazsak bunun türev ürünlerine gitmemiz lazım. İşte ben Amerika'ya gittim. Wallmart'ta bakıyorum, inanmayacaksınız ortada büyük bir buzdolabı var. İçinde 13 çeşit humus var. Amerikalılar cipsle bunu yiyorlar ve bizde olmayan çeşitlerle beraber. Yani humus hem besleyici hem yemesi kolay... Patates cipsi yiyeceğimize biz nohut cipsi yesek çok çok faydalı olacak.

Biz bununla ilgili iki şey yaptık:

Bakliyatta en büyük eksikimiz sertifikalı tohum. Türkiye'de kullanılan bakliyat tohumlarının ancak %3'ü sertifikalı. Mersin Ticaret Borsası olarak bir tohum şirketi kurduk ve şu ana kadar 16 tane farklı emtia da tescil ettirdik. Tohumları çiftçilere dağıtıp alım garantisi veriyoruz döngüsel bir şekilde tohum üretimini arttırıyoruz.

İkinci olarak da türev ürünlerle ilgili olarak, içine konulan undu, katkı maddeleri, bütün bunları yapabilmek için de Baklagil Araştırma Enstitüsü kurduk. Burada çalışmalarımız başladı. O yüzden inşallah iyi bir noktaya geleceğiz. Baklagillerden yapılan konserve, cips, burger, köfte, nugget gibi gençlerin tükettiği birçok ürünleri burada üretmeyi düşünüyoruz. Buradaki arkadaşların hepsi bakliyatı çok iyi bilen ve yıllarca emek verip bu işi yapan arkadaşlarım. Onların fikirleri çok

önemli. Buradan çıkacak fikir birliği, inşallah başta İSTİB olmak üzere Bakanlık nezdinde de alınır, incelenir, bu adamlar ne demiş diye önlerine alırlar okurlar ve buna göre de bir çalışma için... Çünkü Türkiye’de bir planlama yok. Planlama yapması gereken de Tarım Bakanlığı. Bizler bakliyatı seviyoruz ve sevdirmeye çalışıyoruz. Teşekkürlerimi sunuyorum.

Celal Toprak: Bizlerde sizi seviyoruz sevgili başkanım. Bu arada Araştırma Enstitüsünü merak ettik. İnşallah en kısa zamanda ziyaret etme fırsatına nail oluruz. Elinize sağlık teşekkür ediyorum. Şimdi sözü Küresel Bakliyat Konseyi Yönetim Kurulu Üyesi Dr. Andaç Kolukısa’ya bırakmak istiyorum. Andaç Bey bu arada Cindy Hanım’a çok teşekkür ederiz yaptığı konuşmayı çok önemsedik. Söz sizde efendim buyurun.

Dr. Andaç Kolukısa

Küresel Bakliyat Konseyi
Yönetim Kurulu Üyesi

Küresel Bakliyat Konseyi Yönetim Kurulu Üyesi Dr. Andaç Kolukısa

Teşekkür ediyorum. Öncelikle İstanbul Ticaret Borsasına ve Güvenilir Ürün Platformunun nazık davetleri için tekrar teşekkür ediyorum. Ben de diğer konuşmacılar gibi bakliyatın öneminden ve küresel güncel gelişmelerden bahsetmek istiyorum.

Son 2,5 yılda pandemi ve küresel kuraklık sebebiyle emtia fiyatlarında bir artış ve zirve yaşanmıştı. Gelecek dönemde ise öngörümüz bir gevşeme yaşanması. Şu anda da fiyatlarda bir geriye dönüş söz konusu. Bu durumu 4 ana unsurda toparlayabiliriz.

Birincisi finansal sıkılaşma ve paraya ulaşma problemi, ikincisi yüksek enflasyon, üçüncüsü arz talep dengesizliği, dördüncüsü navlun fiyatlarındaki gevşeme. Kısaca belirtmek gerekirse, finansal sıkılaşma ve paraya ulaşma problemi tüm dünyada yaşanmaktadır. Özellikle Amerika Merkez Bankasının faiz artışlarıyla birlikte ülkelerden finansal çıkışlar beklenmekte ve bu durum paraya ulaşımı zorlaştırmakta, Türkiye gibi gelişmekte olan her ülkeye de etkilemekte. Örnek vermek gerekirse Sri

Lanka'da yaşanan iflas ve hükümetin düşmesi, halkın alım gücünde inanılmaz bir düşüşe neden olmuş ve aynı şekilde Pakistan'da yaşanan dolara ulaşamama problemi tüm gelişmekte olan ülkeleri etkilemekte ve özellikle Pakistan'da merkez bankasında insanlar dolar beklemekte ve ithalatlar 100 bin dolara kadar kısıtlanmış durumdadır. Bir diğer unsur ise yüksek enflasyon, özellikle gelişmekte olan ülkelerde görüyoruz, son 40 yılın en yüksek enflasyonları yaşanıyor bunu ülkemizde de görüyoruz. Bu durum alım gücünü düşürmekte ve bakliyatın fiyatlarını da etkilemektedir.

Bir diğer madde ise arz talep dengesizliği, ülkeler gıda güvenlikleri için korumacı politikaya gidip ithalat yasaklarını kaldırıp ihracat yasakları getiriyorlar. Örnek vermek gerekirse Hindistan'da mercimek vergisi 31 Mart 2023'e kadar sıfırlandı. Aynı şekilde Türkiye'de mercimek ve nohutun ihracatı yasaklanmıştı. Son yapılan değişiklikle nohut ihracatı için bir kota kondu ve öyle yapılmakta fakat bu yeterli değil. Nohut ihracatının da tamamen açık olması gerektiğini düşünüyorum.

Bir diğer unsur ise navlun fiyatlarındaki gevşeme, pandemiden önce bin dolara yolladığımız destinasyon pandemide dört bin dolara kadar yükselmişti. Şu an ise iki bin beş yüz ile üç bin dolar arasında. Yani yaklaşık %25'lik bir azalma görüyoruz navlun fiyatlarında. Tüm bunların ışığında zirve seviyesi yapmış emtia fiyatlarında gelecek dönemde bir gevşeme beklentisi içerisindeyiz. Yani başımızda yani Ukrayna'da yaşanan 20 milyon tonluk bir tahıl bulunuyor ama küresel anlamda baktığımızda bakliyat üretimi ile ilgili bir sıkıntı beklenmemekte çünkü tüketimi karşılamakta gözüküyor. Yalnız burada önemli olan tedarik zincirinden kaynaklı problemlerle birlikte arz ve talepteki volatilité sebebiyle geçici fiyat hareketleri yaşanabilir. Bu önemlidir.

Küresel anlamda yaklaşık 17-20 milyon ton arasında bakliyat ticareti öngörülüyor fakat tahıla baktığımızda ise sadece Ukrayna'da bekleyen

20 milyon tahıl var. Gıda savaşının nedenlerinden bir tanesi de tahıla ulaşamamak. Fakat bakliyat ile ilgili böyle bir durum söz konusu değil. Bakliyat kendi içerisinde değiştirilebilir. Buna bağlı olarak insanlar nohut pahalı ise fasulyeye, fasulye pahalı ise mercimeğe gibi kendi içerisinde değişiklikler gösterebiliyor. Ülke politikaları ve tedarik zincirindeki yaşanan aksamalar sebebiyle gerilimler yaşanabilir bu da bakliyatta dönemsel olarak fiyat artışlarına neden olabilir. Bu yıl için, küresel anlamda zirve yapan bakliyat fiyatları, hem FED'in faiz artışları hem de resesyon sebebiyle gevşemekte, enflasyon sebebiyle alım gücü düşmüş ve talep azalmıştır. Bu talep azalması ülke bazında ve ürün bazında değişiklik gösterebilir.

Küresel ısınmanın dünyadaki üretimi etkilemesi sebebiyle yaşanan kuraklıklar ve mevsimlerin kayması sebebiyle dönemsel olarak verimlerde azalışlar gerçekleşebiliyor. Uzun vadede artan nüfusla gıda sorunu baş gösterecek. 2050'de 9 milyarlık bir nüfus varlığı ön görülüyor. Artan nüfus ile beraber gıda sorunlarının baş göstereceği düşünülüyor. Bu sebeple bakliyatın önemi her geçen gün artıyor ve bunu tüm toplumlara duyurmamız gerekiyor. Bu yüzden her yıl 10 Şubat'ta Dünya Bakliyat Günü kutlanıyor Mersin Ticaret Borsasında da etkinlikler yapılıyor Abdullah Başkanın önderliğinde, Cindy Brown Başkanlığında dünya çapında etkinlikler düzenleniyor ve bakliyatın önemi anlatılıyor.

Bakliyat düşük karbon ayak izi ve zengin besin öğelerine sahip olmasının yanı sıra üretimde düşük su kullanılması ve bitkisel bazlı protein kaynağı olması sebebiyle işlenmiş ete göre 20-25 kat ekonomik durumdadır. Bu alandaki gelişmeleri ülkemiz açısından fırsata dönüştürmeliyiz. Bakliyat ürünlerinden elde edilen cips, nugget gibi ürünleri desteklemeli ve bunlarla ilgili üretim ve başlanmış ARGE çalışmalarına hep beraber hız vermemiz gerektiğini düşünüyor, teşekkürlerimi sunuyorum.

Celal Toprak: Biz teşekkür ediyoruz. Bu arada 10 Şubat Dünya Bakliyat Gününde Mehmet Bey’ler Tevfik Bey’ler hep açıklamalar yapıyorlar ama belki o günü böyle görkemli ve farkındalığı artıracak bir aktiviteye dönüştürmek mümkün olabilir. Umarım bu toplantıda bu konuda bir vesile olur. Sözü Tarım Ürünleri, Hububat, Bakliyat İşleme ve Paketleme Sanayicileri Derneği Yönetim Kurulu Başkanı Haluk Bey’e bırakıyorum.

Haluk Akyürek

Tarım Ürünleri, Hububat, Bakliyat İşleme ve Paketleme Sanayicileri Derneği (PAKDER) Yönetim Kurulu Başkanı

Tarım Ürünleri, Hububat, Bakliyat İşleme ve Paketleme Sanayicileri Derneği (PAKDER) Yönetim Kurulu Başkanı Haluk Akyürek

Bu organizasyonu yapan başta İstanbul Ticaret Borsasına ve İsmet Başkanımıza teşekkürlerimi sunuyorum. Bütün katılımcı arkadaşlara da saygılarımı sunuyorum.

Yaşadığımız pandemi döneminde ülkemizde ve dünyada beslenme ile ilgili ciddi sıkıntılar meydana geldi ve bakliyatın önemi ülkemizde ve dünyada artış gösterdi. Bakliyatın hem sağlıklı hem de birçok gıda maddelerine göre daha uygun olduğu tüketiciler tarafından fark edilip tüketim arttırıldı. Ne yazık ki ülkemizde üretilen bakliyatların tüketimi karşılamadığını görmekteyiz. Gördüğüm en büyük sorunlardan biri üreticilerin girdi maliyetlerinin yüksek olması ve bununla birlikte üretimde de ciddi sorunlar meydana geliyor. Her geçen gün üretimde ciddi bir azalma söz konusu. Abdullah Başkanım da değindi. Ekilmeyen alanların Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından ciddi bir şekilde ele alınması gerektiğini düşünüyorum. Şu an dünyada tarım alanları arıyoruz fakat ülkemizde bulunan alanlara ekemez haldeyiz. Öncelikle kendi alanlarımızda ekim yapıp üreticilerimizi desteklememiz gerektiğine inanıyorum.

Bunun yanında iklim değışiklikleri, doğal afetler gibi unsurlar üreticiyi zorlayan etkenler. Bir diğer sorun ise enerji fiyatlarının yüksek olması. Bizler dünyanın en güzel ve en verimli topraklarına sahibiz fakat %100'ünü ekip biçemiyoruz. Bu konuda bir an önce faaliyete geçmemiz gerekiyor. Ayrıca girdi maliyetlerine yapılan desteklerin havza şeklinde desteklemelerin artırılması gerektiğine inanıyorum. Bu destekler her bölgeye ayrı ayrı yapılırsa çok faydalı olacaktır. Hangi bölgede hangi ürünün ne kadar ekilmesi gerektiğini Tarım ve Orman Bakanlığının iyi bir şekilde tespit etmesi gerekiyor. Sağlıklı bir neslin devamı için bakliyat tüketiminin bilgilendirilip artırılması gerektiğini düşünüyorum. Bu konuda da Tarım ve Orman Bakanlığına büyük iş düşmektedir. Sağlıklı beslenme konusunu ön planda tutarak tüketiciye yapılacak bilgilendirmeler bakliyat tüketimini arttıracaktır. Bu vesileyle dönem dönem sürekli destekleri olan Mehmet Reis Bey'e de teşekkür ediyorum çünkü en önemli sıkıntılardan biri obezite, şeker ve tüm sağlık sorunlarıyla ilgili bence Tarım Bakanlığının ciddi destek vermesi ve bilinçlendirmesi gerekiyor. Bu vesileyle katılımcılara teşekkür ediyor, saygılarımı sunuyorum.

Celal Toprak: Çok teşekkür ediyoruz, ağzınıza sağlık. Şimdi sözü Reis Tarımsal Ürünler Sanayi ve Ticaret A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Reis'e sözü bırakıyorum.

Mehmet Reis

Reis Tarımsal Ürünler Sanayi ve
Ticaret A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı

Reis Tarımsal Ürünler Sanayi ve Ticaret A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Reis

Teşekkürler Değerli Başkan. Baklagiller hem toprağı hem insanı besler diye başlıyorum söze. Belirlediğim 6 başlık üzerinden konuşma yapmak istiyorum. BM Gıda ve Tarım Örgütü FAO tarafından 2016 yılında ilan edilen 10 Şubat Uluslararası Bakliyat Yılı 2022 teması “Sürdürülebilir Bir Gelecek İçin Besleyici Tohumlar” olarak belirlendi. Her yıl artan Dünya nüfusunun ihtiyaç duyduğu gıda talebinin karşılanmasında baklagiller önemli besin gruplarından biridir.

Bakliyat ürünlerinin daha az suya ve gübreye ihtiyaç duyması, toprağı koruyarak verimliliğini arttırması ve sağlıklı besin kaynağı olması nedeniyle tüm dünya tarafından geleceğin gıdası olarak kabul ediliyor. Ülkemizin mutfağının da vazgeçilmezi olan geleneksel besin kaynağı baklagiller binlerce yıldır yemek kültürümüzün büyük bir kısmını oluşturuyor. Ayrıca bağışıklık sistemini güçlendiren probiyotik özellikleri sayesinde vücudun hastalıklara karşı olan savunma sistemine destek olması sebebiyle baklagiller pandemi sürecinde ayrı bir önem kazandı. Küresel iklim değişikliği ve salgın sürecinde en ön plana çıkan gıda

güvencesi ve beslenme güvenliği dikkate alınarak bakliyat üretiminde sürdürülebilirliğin sağlanması önem arz etmektedir. Dünya genelinde yapılan araştırmalarda önümüzdeki süreçte kuraklık başta olmak üzere olumsuz iklim koşullarının devam edeceği öngörülmektedir. Bu nedenle çevreye duyarlı sürdürülebilir üretim modellerini önermeliyiz. Bakliyat, çevre açısından benzersiz çözümler üretir. Toprağı korur ve karbon salınımı azaltıcı özelliği ile küresel ısınmaya karşı fayda sağlar. Ayrıca havadaki azotun ve potasyumun toprağa aktarılması açısından ekolojik özelliklere sahiptir. Yetişirken toprağın nitrojen takviyesi yapar ve bu şekilde toprağın ömrünü besler.

Diğer bir konu bakliyatın ana vatanı olan Türkiye, bakliyat üretimi ve ticareti açısından önemli bir yere sahiptir. Türkiye'ye sahip olduğu bu potansiyeli değerlendirirse bakliyat ihracatında söz sahibi ülkeler arasında yer alabilir.

TÜİK verilerine göre 1990 yılında yaklaşık 20 milyon dekar kuru Baklagil ekili alanı ve bu alanda elde edilen 2 milyon 12 bin ton düzeyinde üretim hacmi bulunuyordu. TÜİK'in 2022 tahminine göre Baklagil üretim miktarının bir önceki yıla göre 25,5 artarak 1 milyon 322 bin ton olarak gerçekleşeceğini öngörüyor.

Türkiye 1980 yılında 1 milyon 40 bin ton kırmızı mercimek çeşitlerini üreterek dünya üretiminde ve ihracatında 1. sıradaydı. 1990 yılında 860 bin ton nohut üretimiyle dünya nohut üretiminde Hindistan'dan sonra 2. sırada yer alıyordu. 2019 yılında Tarım ve Orman Bakanlığının baklagilleri özel ürün statüsünde değerlendirmesi neticesinde ekim alanlarında artış yaşanmaya başlanmıştı. 1990 yılında 210 bin ton fasulye yetimi verilen desteklerle 2021 yılında yüzde 45 artışla 305 bin tona yükselmiştir. Fasulyede olduğu gibi 90'lı yıllardaki üretim oranlarına ulaşacağımız kanaatindeyim. Bakliyat üretiminde hem iç tüketimi karşılamada hem de dış ticarete istenilen konuma ulaşabi-

lecek potansiyelimiz olduğuna inanıyorum. Dünya Bakliyat Gününün ilan edildiği 2016 yılından itibaren dünya genelinde bakliyat üretiminde ve tüketiminde artış yaşanıyor.

Diğer bir başlık, dünya bakliyat üretiminin 2020 yılında bir önceki yıla göre %19 artarak 102 milyon ton seviyesine ulaştığı belirtilmektedir. Yani son bir yılda 7,7 kilogram olan kişi başına düşen bakliyat tüketimi, %9 artarak 8,3 kilogram düzeyine çıkmıştır. TÜİK verilerine göre kişi başına düşen bakliyat tüketimi 1995 yılında 20,1 kilogramdan 2021 yılında 14,5 kilografa gerilemiştir. Buna ürün bazında baktığınız zaman ülkemizde 1995 yılında kişi başına düşen nohut tüketimi 8,2 kilogram iken 2021 yılında 5,1 kilogram, toplum mercimek tüketimi 7,8 kilogram iken 2021 yılında 5,7 kilografa düşmüştür. Kişi başına düşen kuru fasulye tüketimi 1990 yılından bugüne 3,4 kilogramda kalıp değişmemiştir. Pandemi döneminde en çok talep edilen anne sütünü geliştirmesi ve arttırması için bilim insanlarının açıkladığı yeşil mercimek tüketimi 1995 yılında kişi başına 2,2 kilogram iken 2021 yılında 0,8 kilografa gerilemiştir. 1990 yılı ile kıyasladığımızda 1995 yılı verilerini belirttiğim. Kırmızı mercimeğin kişi başı tüketiminde 9,9 kilogram, yeşil mercimek o tarihlerde çok bol üretiliyordu 3 kilogram. Özellikle 1988 yılında rahmetli Ayşe Baysal hocamız, yeşil mercimekte stoklar o kadar artmıştı ki o dönemler içerisinde yeşil mercimeğin tariflerini o zamanlarda TRT 1’de yayınlıyordu ve programlar düzenleniyordu.

Diğer bir başlık konusu, bakliyatlar besin değeri açısından yüksek kaliteli protein kaynağı olduğu için yetersiz beslenme ve obezite ile mücadelede değerli bir besin kaynağıdır. Bilim insanları işlenmiş katkı maddesi içeren hazır gıdaların fast food tüketiminin ve hareketsiz yaşam tarzının çocuklarda vitamin eksikliği ve kansızlık hatta zekâ geriliğine ve obeziteye neden olduğunu ifade ediyor. Türkiye’de her 4 çocuktan

biri fazla kilolu ya da obez. Dünya Sağlık Örgütü Avrupa bölge ofisinin 3 Mayıs 2022 tarihinde yayınladığı sonra rapora göre; Türkiye %32 oran ile Avrupa'da yetişkin nüfusta obezitenin en yüksek olduğu ülke. Ayrıca rapordaki verilere göre Türkiye'de yetişkin nüfusun %66,8'i fazla kilolu. Obez olarak nitelendirilen oran ise %32. Geleneksel soforlarımızın baş tacı olan bakliyat ürünleri lifli yapıları ve içerdikleri proteinler sayesinde sağlıklı beslenme ve diyetlerde de tercih ediliyor. Türkiye'de ilk bakliyat reklamını veren ve tanıtımını yapan Reis Gıda olarak 2009 yılında yaptırdığımız araştırma verilerine göre Türkiye'de obezite ile mücadele edilmesi gerektiği ortaya çıktı. Ve bunun ışığında obezite önlenabilir sosyal sorumluluk projemizi gerçekleştirmeye karar aldık. Dönemin Cumhurbaşkanı ile görüşerek başbakanı da bilgilendirerek çalışmalarımıza başladık. Obezite çocuklar ve gençler arasında hızla yayılan günümüzün en önemli sağlık sorunlarından biri olduğuna dikkat çekerek besleyici tohumlar olan bakliyat ürünleri tüketiciminin artması için geleneksel lezzetler ile sağlıklı nesiller kampanyamızı başlattık. Abur cubur olacağı budur, abur cubura karnımız tok, anne yemeği, evde yemek var gibi projelerle sağlıklı beslenme kampanyamızı büyüterek sürdürmeyi sağlıyoruz. Ayrıca ata mirası olan bakliyat tohumlarının gelecek nesillere aktarılmasına vesile olabilmek için tohum şirketi kurarak 2020 yılında Bolu ilimizde Çamyayla Kadın Kooperatifi ile başlattığımız Reis Bakliyat Köyü projesinin ikincisini 2021 yılında Niğde ilimizin Çarıklı köyünde gerçekleştirdik ve üretimi devam ettik. Bu proje kapsamında yerli ve yerel bakliyat çeşitlerini güvence altına alarak üretimde sürdürülebilirliğinin sağlanması, istihdam kapısının oluşturulması hedeflenmektedir.

Diğer bir başlık konusu, dünyada bakliyat üreten ülke sayısı artıyor. Yaklaşık 40 yıl önce bakliyat sektöründe ülkemizde kıyaslanmayacak kadar geride olan Kanada, Arjantin, Amerika, Rusya gibi ülkeler son yıllarda üretimde yüksek bir ivme kazanarak ihracatta söz sahibi ol-

dular. Sektörün geleceğini önceden öngören bu ülkeler bugün bakliyat dış ticaretinde önemli bir pay almaktadırlar. 1980’li yıllarda kayda değer bir mercimek üretimi bulunmazken tohumunu Türkiye’den temin eden Kanada, dünya üretiminin %40’ını, ihracatının %55’ini karşılıyor. Kanada şu anda üretim ve ihracatta ilk sıralarda yer alıyor. Biraz önce çok hoşuma gitti Abdullah Bey’in söylediği söz: “Ben ithal mercimeği alıp işlemek değil, ülkemde yetişen ürünleri işleyip satmak isterim.” Aynı şekilde bunu buğday ürünü için de söyleyebiliriz. Ülkemizde buğdayı üretecek kapasitemiz, toprağımız ve çiftçimiz mevcut. Ülkemizin ihraç ettiği buğdayı da üretme kapasitesi mevcut. Hububat üretiminde, özellikle Rusya’nın 1990 yılında en çok buğday ithal eden, fakat 2017 yılından sonra en çok buğday ihraç eden olması gelişime örnektir. Başta Rusya, Ukrayna, Kazakistan ve Kırgızistan’da önemli adımlar atılıyor. 1990’lı yılında bakliyat dış ticaretinde ismi dahi anılmayan Rusya, şuan dünyanın en büyük ihracatçısı konumunda.

Diğer bir konu, artan nüfusun gıda ve protein ihtiyacının karşılanması, kırsalda gelirlerin artışı için bakliyat üretimi arttırılmalıdır. Ta 1954’te Avrupa Birliği tarıma yön vermekle kırsal bölgenin desteklenmesinin önemini ortaya koymuştur. Türkiye baklagillerde hem kendi ihtiyacını karşılayabilecek hem de ihracat yapabilecek potansiyele ve üretim kültürüne sahiptir. Ülkemiz için teknoloji ağırlıklı katma değer yaratan bir tarım sektörü sürdürülebilir bir ekonomik büyümeyi de beraberinde getirecektir. Tarım ve Gıda ülke nüfusunun daha iyi beslenmesi, milli gelire ve istihdama katkı sağladığı gibi sanayi sektörüne hammadde ihtiyacını karşılaması ihracatta dış ticaret fazlasıyla ödemeler bilançosu üzerindeki olumlu etkileri gibi nedenlerle vazgeçilmez bir sektördür.

Son olarak 1976 yılından bugüne gıda sektöründe çalışan biri olarak tarım artık köylünün veya çiftçinin tek başına tarımsal faaliyeti olmaktan çıkmıştır. Tarımın yükü sadece kırsalda yaşayanlara yüklenmeme-

li. Geleceğin tarımı için sermaye ve teknoloji desteği istiyorum. Devlet değişen koşullara bağlı olarak üretimin içerisinde daha fazla yer almalıdır. Devlet üretmelidir, ürettirmelidir. Dünya yeni bir döneme giriyor. Bu dönemde gıda ve enerji daha önemli gelecek. Günümüz şartlarında ülkelerin güç unsurlarının sadece askeri ve savunma konularında olmadığı anlaşılmıştır. Özellikle gıda ve suyun, savaş ve çatışmaların sebep ve sonuçlarında etkili olacağı öngörülmektedir. Tarım ve Gıda sektörüne önem verip küreselleşen bu dünyada süper güçler arasında yer alarak söz sahibi olacaklardır. Özellikle İstanbul Ticaret Borsasına ve Güvenilir Ürün Platformuna bu toplantıyı hazırladıkları için çok teşekkür ediyorum. Faydalı bir toplantı olmasını temenni ediyorum.

Celal Toprak: Çok önemli bilgileri paylaştığınız için biz teşekkür ediyoruz. Şimdi sözü İstanbul Ticaret Odası Meclis Üyesi ve Dinçer Gıda Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Tevfik Dinçer'e bırakıyorum.

Mehmet Tefik Dinçer

Dinçer Gıda Sanayi ve Ticaret Limited
Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı

Dinçer Gıda Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Tefik Dinçer

Öncelikle İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Sayın Ali Kopuz'a İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Sayın Hakkı İsmet Aral'a teşekkür ediyorum. Diğer konuşmacıların ifadelerine katılıyorum. Bütün arkadaşlar ifade etti. Tarımsal üretim, bakliyat üretimi çok önemli. Şemsettin Başkan da söyledi, Pandemi döneminde de gördük. Özellikle bu süreçte ne kadar önemli bir ürün olduğunu günlük yaşamımızda da görüyoruz. Özellikle bu toplantıyı düzenlediğiniz için size ve emeği geçen bütün arkadaşlara teşekkürlerimi ifade etmek istiyorum. Bu hazırun, gerçekten önemli bir hazırun. Bakliyat ile ilgili özellikle hem alışverişte hem ticarete hem bakliyatla ilgi sorunların dile getirilmesinde dönem dönem hem medyada hem STK'larda hem bazı toplantılarda ve düşüncelerde sorunların çözümünü sürekli olarak dile getirmektedirler.

Ben tüm konuşulanları tekrar etmemek adına ülkemizin özellikle üretimde avantajlı olduğu ürünlerde neden ithalat yolunu tercih ettiğini ve bu konuda neler yapılması gerektiğinden bahsedeceğim.

Öncelikle tarımda alt yapısal sorunlarımız mevcut. Türkiye, öncelikle kendine yetebilmeyi hedeflemelidir. Kendi ihtiyaçlarımızı karşılayacak üretim olanaklarını mutlaka oluşturmamız. Dünya standartlarına uygun kaliteli ürün üretim modellerimizi geliştirmeliyiz. Verimliliği arttıracak ürün altyapısını oluşturmamız. Özellikle sularımızın heba olmaması için sulama altyapısını çağdaş hale getirmeliyiz. Tarım ve Orman Bakanlığı özellikle niteliği korumalıdır.

Tarım alanlarındaki yapılaşmalar mutlaka yasaklanmalıdır. Ülkemizde yaşanan erozyonlar yarattığı tahribatlar nedeniyle maliyeti her ne olursa olsun mutlaka önlenmelidir. Devletimize bu konuda önemli görevler düşüyor. Tarım alanlarımızdaki engebeler, var olan teknolojiler ve iş makinelerimiz ile belirli bir eğim verilerek düzeltilebilir ve kullanılabilir bir hale getirilmelidir. Tohumun kalitesi, gübre ve ilaç kullanımı bizler için önemlidir, bunların bilinçsizce ve toprağa zarar verecek şekilde kullanılması önlenmelidir.

Üretim ve tüketim planlamasına uygun teşviklerde bulunulması ve ona göre hareket edilmesi önemlidir. Sertifikalı tohumların kullanılması için Tarım ve Orman Bakanlığının mutlaka bir takım yol haritaları ve destek yöntemleri bulması gereklidir. Parçalı araziler mutlaka bütünleştirilmeli ve ölçeği büyütülmelidir. Sağlanan mazot, gübre ve ilaç destekleri arttırılmalıdır. Bugün gelişen ülkelere baktığımız zaman kooperatifleşmenin ne kadar önemli olduğunu görüyoruz. Bununla birlikte topluma tedariki daha kolay sağlanıyor. Bu altyapı çalışmasının ülkemizde uygulanması gerekmektedir.

Hasat sonrası depolama yani lisanslı depoculuk yaygınlaştırılmalı ve çalıştırılabilir hale getirilmelidir. Özellikle bu fiyat artışları, üretim bölgelerindeki arkadaşlarımızdan lisanslı depoculuğun bu fiyatın yükselmesini önleyen bir şekilde destek sağlamadığı şeklinde bir takım mesajlar aldık. Çiftçi eğitimi ve bilgi akışı süreklileştirilmelidir. Yaşa-

duğumuz teknoloji çağında iletişim ve üretimi bir araya getirerek avantaj sağlamalıyız. Üretim sonrası için satış ve finansman desteği sağlanmalıdır. Özellikle gelişmiş ülkelerde, ürün tanıtımı ve satış konusunda aktiviteler düzenleniyor. Ülkemizde de bu model uygulanarak çiftimize destek sağlanmalıdır. Tarım ürünlerinde üretken olmalı, kendi kendimize yetebilmeliyiz. Pandemide bazı ülkeler kapılarını kapattı. Yani biz her zaman yani bugün Allah korusun işte Covid gibi farklı bir takım gelişmeler olabilir çünkü gelecekte neler olabileceğini ön göremiyoruz. Dolayısı ile bu tip anlık sorunlarla ilgili pozisyonlar almalı ve önlemler almalıyız. Bağımlı olmamak için tek çözüm üretimdir. Büyük ölçekli tarımsal üretim yapan işletmeler muhakkak desteklenmelidir. Üretimde planlama hayati derecede önemlidir. Mutlaka üretim ve tüketim envanterleri hazırlanmalıdır.

Sağlıklı bir nesil için tarımsal üretimimizin sürdürülebilir altyapısı mutlaka hazırlanmalıdır. Özellikle ilkokullarda bakliyat atıştırmalarına yönlendirilmeli ve özendirilmelidir. Bunlar çizgi filmde de olabilir, bir takım tanıtımlarla da olabilir. Tarımsal ürünlerde ithalatçı olmak yerine ihracatçı olmanın sürdürülebilir altyapısını oluşturmamızdır. Diğer konuşmacıların verdiği bilgilere teşekkür ediyorum. Kendileri verdikleri bilgiler ile bizleri aydınlattılar. Özellikle şunu belirtmek istiyorum. Dünya Bakliyat Gününü ülkemizde ön plana çıkaracak aktiviteler düzenlenmelidir. Bu konuda da bizlere büyük görevler düşünüyor. Son söz olarak bizi kurtaracak tek çözüm yolunu üretim olduğunu tekrar belirtmek istiyorum. Hepinize teşekkür ediyorum.

Celal Toprak: Çok teşekkür ederiz Tefik Bey. Bakliyat konusunda ülkemizdeki mücadelenizle öne çıkmış birisiniz. Teşekkür ediyoruz. Son konuşmacı olarak sözü İstanbul Ticaret Borsası Bakliyat Ticareti Meslek Komitesi Başkanı ve Nas Gıda Bakliyat Firması Sahibi Mahmut Özdemir'e bırakıyorum.

Mahmut Özdemir

İstanbul Ticaret Borsası Bakliyat Ticareti
Meslek Komitesi Başkanı ve Nas Gıda
Bakliyat Firması Sahibi

**İstanbul Ticaret Borsası Bakliyat Ticareti Meslek Komitesi Başkanı
ve Nas Gıda Bakliyat Firması Sahibi Mahmut Özdemir**

Önceki konuşmacılara teşekkür ederek birkaç sözde ben söylemek istiyorum. Esasında söyleyeceğim birçok konuya değinildi. Akıl, bilim ve tecrübenin bir araya gelmesiyle yapılan her iş olumlu sonuca yakındır. Hayat boyu ben bunu gördüm. Havza modeli de buna uygun bir çalışmaydı, bizim arzumuzdu. Gerçekten bilim insanları epeyce emek vererek bu çalışmayı yaptılar. Böyle bir çalışmanın acil olarak bütün bölgelerde tavizsiz, hatırsız, gönülsüz etkili hale getirilmesi bana göre elzemdir. Bu konuşmalardan çıkardığım özet budur.

Diğer bir konu, Amerika'da Dış İşleri Bakanlığı görevinde bulunmuş Henry Kissinger 1978 yılında katıldığı bir toplantı sonunda kullandığı ifadesinde, eğer dünyayı kontrol altına almak istiyorsanız, petrolü kontrol altına alacaksınız. İnsanı kontrol altına almak istiyorsanız gıdayı kontrol altına alacaksınız. Tam da bu konuştuğumuz konular, 70'li yıllarda birilerinin daha erken davranıp her şeye sahip çıkmaya başladığı yıllar olmuştur. 70'li yıllarda Mersin'de gemiler limana yanaşır, bugün ürün ithal ettiğimiz ülkelerin çoğuna Hindistan'a 400 ton 500 ton ihracat gerçekleştirdik. Demek ki bir yerlerde yanlış yaptık.

Şimdi tohum çok önemli. Mehmet Bey'e şöyle katılıyorum, gelecekte enerji ve savunma sanayinden çok da geride kalmayacak geçmişte yapılan konuşmalarda bunu görmüşler, tespitler doğru. Ata tohumları ve tohum çalışmalarını çok önemli buluyorum. Abdullah Abi bu konuda gerçekten çok emek sarf etti. Yıllardır biliyorum bu barbunya ile başlayan inşallah diğer konularda da bu devam eder. Mehmet Bey'i de yeni öğrendim. Onu da gerçekten tebrik ediyorum. Bu bir ibadettir. Ben bunu böyle görüyorum. Ben biraz katıyım tohumda. Bir iki defa bir önceki bakanla toplantıda söylediğimde çok hafife alındı ama ben tohumun çok önemli olduğuna inanıyorum. İnsanlığın geleceği olarak görüyorum. Bu konuda hali hazırdaki çalışmaların hızlandırılması, dışa bağımlılığın en kısa zamanda azaltılması hem arzum hem geleceğimiz olduğunu düşünmekteyim.

Örnek vermek gerekirse, Konya'da fasulye üretmemiz için Amerika ve Kanadadan ithal edilecek tohumlara bağımlıyız. Sorduğunuz zaman Konya fasulyesi denir ama 2 yıl göndermeseler halimiz ne olur, düşünelim. Lisanslı depoların son 3-4 yıldır olumlu kullanıldığına katılmıyorum. Şu anda Toprak Mahsulleri Ofisinin ürün alımı yapması ve fiyat dengesi kurmasını olumlu karşılıyorum. Buğday ve kırmızı mercimek de örneklenebilir. Bunu gerçekten başardılar ama nohutta niye böyle acele davrandılar anlayamadım. Mahsul tam belli olmadan biraz acele karar verildi gibime geliyor bana. Ofisin tüm ürünlerde aynı hassasiyeti gösterip önce ürünlerin çıkıp... Çünkü dünya eski dünya değil. İhracat hususunda pandemi öncesi ve sonrasını ayrı ele almak gerekiyor. Ben ihracata karşı bir kişi değilim fakat belli ürünlere öncelikle halkımızın ihtiyacı var. Ülkemizin insanları doyduktan sonra ihracat düşünülmelidir. Yeni tarım bakan geldiği zaman da ifade etti, ben çok sevindim. İnşallah bu kararlılıkta dururlar. Bu ülkeden her şey ihraç olsun ama bize yetsin ondan sonra olsun. Bizlere yetmeyen bir ürün ihraç edildiği zaman, sonrasında üzülerek o ürünü ithal ediyor-

ruz. Aldığımız dolardan fazla dolar verip bu ürünü tekrardan yerine koymaya çalışıyoruz.

Abdullah abi bir diğer konuya değinmişti, ülkemizin bakliyat ihracatı eğer önce ithal edip sonra ihraç etmek ise bu durum ülkemiz için tam onur verici bir durum gibi durmuyor. Ülkemiz, kendi ürünlerini üretilip ihraç etmek zorundadır. Aslında konu, böyle konuşularak güzel bir şekilde istişare ile bir yer geliyor. Bun daha önce de çok yaptık ama bir yere gelince takılıyor umarım bundan sonra bu biraz daha hızlı biraz daha anlaşılır yani bizler dostuz, biz hiçbir zaman yanlış bir şey söylememeye imtina ediyoruz. Bu bölgeleri gezen insanlarız.

Şimdi bir konu daha vardı Abdullah Bey bunu ifade etti. Nadas ile unutulmuş yerlerden bahsedildi fakat Trakya ve Gonen'i gezelim, nadas görmemiş 48-49 yıllık çeltik tarlalarının olduğunu biliyorum. Bu konuya da önem gösterilmesi gerekir. Günümüzde var olan bu değerler yarın gübre ve ilacın bol kullanılması sonucunda topraklarımızı olumsuz ve verimsiz duruma getirebilir. Yorulan bu toprakların ileriki dönemde kaybedilmemesi için Tarım ve Orman Bakanlığının bir çalışma yapmasını bekliyoruz.

Şimdi bu konuların dışında asıl bizim devam edebilmemiz, yaşayabilmemiz için Bakliyat haricinde bir konuya daha değinmek istiyorum. Ülkemizde ve dünyada yüksek enflasyon mevcut. Bunu özellikle söylerken Ali Başkan olmasa da duyacak, Abdullah abiye de bunu ifade etmiş olalım çünkü Ankara Sanayi Odası Başkanı da birkaç gün önce bu konuya değindi.

Enflasyon muhasebesi uygulamasının bu yılı da kapsayacak şekilde acilen başlatılması gerekiyor. Fiyat artışları nedeniyle oluşan enflasyon farkının, vergi olarak ödenmesi halinde 3 ya da 4 yılda bizim gibi kurumsal çalışan firmalar dönemez hale gelir. Durup dururken olu-

şan enflasyonun fiyat farkının bizden vergileri alınıyor. Mehmet Bey katılır mısınız bilmiyorum ama çok etkileniyoruz bu konudan. Yani 3 aylık geçici çıktığı zaman karşımıza geldi, bundan sonra ödeyeceklerimiz var. Biz bunları hak etmiyoruz. Biz bu ürünleri almadan bu işletmeleri çeviremeyiz. Biz bir Erzincan fasulyesi çıkınca alıp koyalırsak ya da iyi bir Osmancık'ı alıp bir yerde çeltik olarak tutamazsak ya da diğer bir ürünü muhafaza edemezsek müşterilerle buluşamayız. Bu markaları kolay oluşturmadık ama bunları yaparken hem stokçu denildik, hem geldiler sağ olsunlar her şeyi didik didik saydılar. Çok şükür bir sıkıntı olmadan o denetimleri atlattık ama şimdi bir başka şey karşımıza çıktı, sermayemiz erimeye başladı. Burada ciddi oranda yüzde 23 kurumlar vergisi ile hesaplayın yani bu sistem böyle devam ederse çok değil 4 yılda alın hesabı yapın, değer kaybıyla gerçekten büyük sıkıntı yaşayabiliriz. Bu konunun da özellikle hem Ali Başkan, şahsen de görüşmek istiyorum kendisiyle ama Abdullah abi sizler de bu konuyla ilgili bir şey olursa bizi biraz rahatlatır çünkü biz çalışmak istiyoruz. Biz bu ülkeye faydalı olmak istiyoruz. Böyle mutlu oluyoruz. Belirli tecrübeler oluştu, belli sıkıntılardan geldik bu günlere. Bu işin altyapısından yetiştik. Bu konuda bundan sonra tıkanırsak önceki konuşmalarımız önemi kalmayacaktır. Çalışamaz hale geleceğiz. En önemli konuştuğum konu bu oldu konunun dışına çıktım belki kusura bakmayın, sizlerin değerli vaktinizi aldım. Bana zaman ayırdığınız için teşekkür ediyorum. Sağ olun, var olun.

KAPANIŞ

Celal Toprak: Mahmut Bey, çok teşekkür ederiz.

Dinçer Gıda Sanayi ve Ticaret Limited Şirketi Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Tefvik Dinçer

Başkanım, konu dışı ama katkı vermek istiyorum. Mahmut Bey'in bahsettiği üzere, enflasyon muhasebesi İstanbul Ticaret Odası Meclis toplantılarında da gündeme geldi. Konu hakkında bir çalışma yapılacağı belirtildi. Abdullah abiler bu işin tepesinde. Tabii Ulusal Baklagil Konseyi ve Mersin Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Abdullah Özdemir bu konuda bizleri daha çok aydınlatacaktır. Teşekkür ediyorum.

Celal Toprak: Teşekkür ediyorum. Abdullah Bey, sözü size bırakıyorum.

Ulusal Baklagil Konseyi ve Mersin Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Abdullah Özdemir

Konuyu toparlamak için müsaadenizle söz almak istiyorum. Öncelikle İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkanı Ali Kopuz'a, İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Hakkı İsmet Aral'a teşekkür ediyorum. İsmet Bey ile PAKDER döneminde Mersin Ticaret Borsası olarak çalışmalar yaptık. Umarım bundan sonra da Haluk Bey ile çalışmalarımıza devam ederiz.

Kısmen değinildi fakat buradaki konuşmacılar sektörün geliştirilmesi için tüm fedakârlıkları yapacak kişilerdir. Bu sebeple ben bu toplantının düzenlenmesini çok önemsiyorum. Umarım toplantı çıktıkarını karar alıcılar dikkate alarak gerekli girişimlerde bulunacaklar. Bakliyat

öyle bir ürün ki hem antiviral yani virüslerin çoğalmasını önleyici bir özelliği var hem de probiyotik özelliği ile insanların bağışıklık sistemi-ni kuvvetlendirmektedir. Saydığımız birçok özelliğinin yanında sadece bu iki özellik vatandaşımıza anlatılabilse tüketici için çok önemli bir unsur oluşturabilir.

Ayrıca bakliyatta Türkiye ne kadar ürün ürettiğini ve tükettiğini tam olarak belirleyemiyor. Bunun bilinmediği zaman projeksiyon yapılamıyor. Fakat her şartta Türkiye bakliyatı üretimini ve tüketimini artırmalı. Bununla ilgili her türlü girişimde bulunmamız lazım.

10 Şubat Dünya Bakliyat Gününe gelirsek, gün daha ilan edilmeden Mersin Ticaret Borsası olarak girişimlerde bulunarak yemekler verdik. Anadolu'nun çeşitli illerinden gelen 120 çeşit menü hazırlayarak bakliyatlarımızı yemek ve tatlı olarak vatandaşlarımıza tattırdık. Böylelikle bakliyat ürünlerinin ne kadar zengin olduğunu göstermeye çalıştık.

Türkiye'de çiftçi yaş ortalaması 55'dir. Gençler kırsalda yaşamayı tercih etmiyor ve üretime katkıda bulunmuyor. Çiftçilerin zor şartlarda çalıştığını düşündüğümüz zaman bu yaş ortalamasının verim alma açısından yeterli randımanın alındığını düşünmüyorum. Bu konuda devletimizin politika geliştirmesi lazım. Çiftçiliği gençlere sevdirecek, gençleri çiftçiliğe teşvik edecek bir politika oluşturması gerekiyor. Eğer bu yapılmazsa 10 yıl sonra yaş ortalaması benim yaşıma, 5 sene sonra Sayın Reis Bey'in yaşına gelirler. Sizi gençleştirdim Mehmet Bey. Dolayısıyla devlet bunu düşünecek diyecek ki ekilecek alan da buldum, nadas alanları var bunlar 51 milyon dekar, bizim ekilen bakliyat 9 milyon dekar. Bir 9 milyon dekar eklesen, alanın 5'te 1'ini kullansan eder 2 misli ürün. Bunları konuşmak lazım. Devletin planlama yapması lazım. Ben bu sene bu kadar üretim yapmak istiyorum deyip teşvikleri de ona göre ayarlayacak, her şeye teşvik vermeyecek. Hangi ürünü çoğaltmak istiyorsa onu teşvik edecek.

Lisanslı depolar konusunda da katılımcılara katılıyorum. Lisanslı depolar iyi niyetli olarak ortaya çıkmış maalesef suiistimal edilmiş bir

sistemdir. Sistemin düzeltilmesi için umarım gerekli çalışmalar hızlı bir şekilde yapılır. Hem Tevfik Bey'e hem de Mahmut Bey kardeşime katılıyorum bu konuda.

Son olarak, Türkiye'de bakliyat 20-30 yılda gerilemiş fakat diğer ülkeler gelişim göstermiştir. Ülkemizin eski üretim rakamlarına ulaşması lazım. Bu sebeple Mehmet Reis gibi kişilere bu ülkenin ihtiyacı var.

Celal Toprak: Çok teşekkür ediyorum. Mehmet Bey, sözü size bırakıyorum.

Reis Tarımsal Ürünler Sanayi ve Ticaret A.Ş. Yönetim Kurulu Başkanı Mehmet Reis

Geçmiş yıllardaki üretim ve ekim alanlarına ulaşabilmeyi arzu ediyoruz. Diğer konuşmacılar da değindiği gibi 1990 yılında ekim alanları 2021 yılına gelindiğinde %55 azalmış. Yani 9 milyon 100 bin dekara gerilemiş. Üretim açısından bakıldığında, 1990 yılı ile 2022 yılı karşılaştırıldığında, üretimde %34 düşüş öngörülüyor. 2021 yılı daha düşük.

Bunları belirttikten sonra ülke nüfusumuz 1990 yılında 56 milyon 473 bin. 2021 yılında 84 milyon 680 bin. Yani bugün 86 milyon civarında nüfusumuz var. Bu yıllardaki nüfus artış oranı %50. Nüfus arttıkça tarımsal ürün ve gıda ihtiyacı artmaktadır. Dünyadaki tüm ülkeler, nüfus artışına paralel üretim planları yapmaktadır.

Küresel Bakliyat Konseyi Yönetim Kurulu Başkanı Cindy Brown'un konuşmasında, sektörün çok iyi hazırlanması gerektiğinden bahsetti. Hem dünya hem de Türkiye. Çünkü 2020 yılındaki pandemi, küresel iklim değişikliği, Rusya Ukrayna savaşı, yaptırımlar, ihracat yasakları, lojistik maliyetleri gibi etkenler karşısında üretim planlarımızı uzun vadeli olarak düzenlememiz gerekiyor. Hollanda, bugün 7 yıllık üretim planlaması ve destekleme modeli ile karşımıza çıkıyor. Hollanda, bugün dünyada bitkisel üretimde birinci sırada, ihracatı ise yaklaşık 118 milyar dolar. Ben burada sözlerime son vermek istiyorum ama Celal Bey, Samet Bey'in bir sorusu var demiştiniz.

Celal Toprak: Mehmet Bey, Samet Bey'in sorusunun uzun olmasından dolayı sizlere iletimini sağlayacağız. Diğer soruları da Elif Hanım not aldı. Ali Bilge'nin, Tümay Hanım'ın ve Yahya Bey'in soruları da var. Elif Hanım soruları koordine ederek ilgili kişilere iletip ulaştıracak. Sorular için katkı veren tüm dostlarımıza teşekkür ediyorum. Aynı zamanda da tüm konuşmacılara teşekkür ediyorum. Son sözü İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Hakkı İsmet Aral Bey'e vereceğim. Buyurun İsmet Bey.

İstanbul Ticaret Borsası Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Hakkı İsmet Aral

Tüm katılımcılara çok teşekkür ediyorum. Tüm sorunları beraber dile getirmiş olduk, aslında senelerdir dile getiriyoruz. Ülkemizin özellikle Türkiye İstatistik Kurumu rakamları bizleri doğruya götürecek rakamlardan uzak. Elinizde matematik olmayınca yapacağınız problem çözümü maalesef sonuca ulaşmıyor. Türkiye İstatistik Kurumunun elindeki şu anki rakamlar maalesef doğruluğu göstermeyen, hatta $\pm 10\%$ değil, $\pm 40-50$ sapmalar ile bizdeki rakamların üstünde herhangi bir problemi çözecek çözüm bulamıyoruz. Bir kere buradan çıkarak, biz her ne kadar kendi muhataplarımıza bu konuda bir şeyler söylediğimizde her zaman TÜİK rakamlarını sunarak, bizde üretim şu kadar, Nohut'ta şu kadar iyiyiz, dünyada ikinci sıradayız gibi. Gerçekten ikna etme konusunda bu rakamların yanlışlığından dolayı bizde bu konuda hem Ticaret Odalarında hem de Ticaret Borsalarında büyük bir problem var.

Diğer bir konu, ben bunca yıl bu işlerle uğraşan biri olarak, Türkiye'de üniversitesiyle, sivil toplum örgütleri ile odalar ve borsalar ve dernekler ile gerçekten çok değerli kişiler birleşip biliyorsunuz Mehdi Eker zamanında bu ülkede Havza Modeli ortaya kondu. Yani Türkiye'nin bir tarım politikası oluşuyor dediğimiz günlerden geçtik. Mehmet Tevfik Bey ile birçok Bakan ve Bakan Yardımcısı ile görüştük. Özellikle Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği bu konunun üzerinde çok durdu. Üniversiteleri devreye aldık. "Evet, çıkıyor" dedik. Her şey hazırды. Bir

tarım politikası, havza modeli, 941 havza, il bazında 30 havza, yağlı tohumlar hususunda 3-4 milyar dolar o dönemde ithalat vardı, onu önleyecektik. Amaç çok netti ama bir şey vardı. Tarım Bakanı değişti, Bakana bağlı değişen bir politika olmadığını zannederek, bu işlerin oturacağını zannederek çok sevinmiştik ama bir türlü Türkiye tarım politikasını ortaya koyamıyor. Şimdi bizim sivil toplum kuruluşları olarak en önemli görevimiz bu. Bugün çiftçi yaşının 55 olduğundan bahsedildi. O kadar üzerinde durulması bir konu ki... Ülkemiz çiftçiliği unutuyor. Böyle giderse 10 sene sonra çiftçilik unutulacak. İnsanlar ekimi unutacak, ekim yapmaya insan bulamayacağız.

20 yıldır kentsel dönüşümden bahsediyoruz. Ben bizzat Bakan Bey'e de söyledim. Kentsel dönüşümün altında dolaşmayın artık. Bırakın bunu başka bir şekilde tarım alanlarında yani kırsal dönüşümü sağlayacak çiftçi eğitimiyle, bilimsel ekimle ve tohum ıslahıyla sağlayacak bir kırsal dönüşüme çevirelim. Böylelikle ülkemizin tarım potansiyelini ortaya çıkarmış olalım. Türkiye'nin petrolü yok ama tarımı var.

Ben bütün arkadaşlar çok teşekkür ediyorum. Herkese saygılarımı sunuyorum. Burada bahsettiğimiz önemli hususlar ilgili kurumlara iletilecek. Ayrıca kitap haline getirilerek kamuoyuna paylaşılacaktır. Başka programlarda görüşmek üzere diyor, teşekkür ediyorum.

Celal Toprak: Çok teşekkürler İsmet Bey. Herkese teşekkür ediyorum. Programı kapatıyoruz. Az önce Hakkı İsmet Bey'in bahsettiği üzere, bu toplantıdaki görüşler kitapçık haline getirilecek ayrıca bizlerde basın bülteni olarak yayımını sağlayacağız. Borsa Meydanında Sektörler Konuşuyor toplantıları ile çok önemli bilgiler öğreniyoruz. Bugün de burada bakliyat ile ilgili birçok şey öğrendik. Gerçi buradaki bazı dostlarımız ile zaman zaman görüşüp bazı bilgiler alıyorduk fakat bugün daha farklı oldu. Sektörün önde gelen tüm isimleri buradaydı. Hepinizin ağzına sağlık diyoruz. En çokta Elif Hanım'a teşekkür ediyorum. Eline sağlık, yine güzel bir toplantı düzenlediniz. Görüşmek üzere, iyi günler diliyoruz efendim.

A vibrant collection of various lentils and beans arranged in several wooden and white bowls, along with wooden spoons filled with different types of legumes. The colors range from bright yellow and green to deep reds and blacks. A fresh sprig of basil is placed in the bottom right corner.

Reis Bakliyat
Yönetim Kurulu
Baskanı Mehmet
Reis ise,
baklagillerin hem
toprağı hem de
insanı olduğuna
dikkat çekerek,
"Ekildiği toprağı ze
lazım. Hem en uc
baklagiller pryo
değil tüketimini
1980'lerde TRT t
çalışmalar yapılm

Konusuyor" toplantılar serisinde bu ay bakliyat sektörü konuşuldu. "Geleceğin Gıdası: Baklagiller" başlıklı live gerçekleştirilen etkinliğe bir video mesaj ile katılan Dünya Bakliyat Konfederasyonu Başkanı Cindy Brown bakliyat konusunda tespitlerde bulundu.

Açıklamada görüşlerine yer verilen Cindy Brown, gıda güvenizliği seviyesinin, Covid-19, iklim krizi, tedarik zincirinin bozulması ve küresel anlaşmazlıklarla arttığı belirtilerek, baklagillerin bu sorunun çözümünde ki-

lamada görüşlerine yer verildi. İsmi Cindî Brown, gıda güvenliği ve çevre konularında uzmanlığıyla sevilirsinin, Kökçü'den, ilim kırıcı, tedavisi olmayan zehrinin bulaşması ve bu zehrin resel anlamışlarıdır. Bu zehirlerin bir sorunun çözümü değil, münde iklim öneme ödevdir. "Bakıyafade ettiler". Brown "Bakıyafade ettiler" dedi. "Bakıyafade ettiler" dedi. "Bakıyafade ettiler" dedi. "Bakıyafade ettiler" dedi.

vamlığını sağlamanız hiç bu kadar önemli olmamıştır. Bakliyat, hayvanlar ve soydan daha az su isteyen bir sürdürülebilirlik modelidir." İktidareti Kulu Başkan Yardımcısı Hakkı İsmet Aral da baklagillerin üretiminin doğal kaynak maliyetlerinin düşüklüğüne değinerek, "Baklagiller, üretim aşamasında diğer protein kaynaklarına göre daha az enerjiye, suya ve gübreye ihtiyaç duymasına rağmen, protein, vitamin ve lif bakımından çok zengin besinlerdir. Bakliyatlar, birim protein başına büyükbaş koyula 20 kat, kümes hayvanlarına kıyasla ise 3 kat daha az sera gazı emisyonu üretirler. Bu

nedenle bakkalyatlar alternatif değil, insanlık için temel besindir. Sürdürülebilir bir dünya için ise alternatifiz besinlerdir." değerlendirmesinde bulundu. Uşak Bakkalî Konyeşi Yönetim Kurulu Başkanı ve Mersin Ticaret Borsası Başkanı Abdullah Özdemir de bakkalilerin Türkiye için önemli olduğunu belirterek, "Anadolu birçok bakkalîin anavatanı. 1980'ler ve 1990'larda dünyanın

nedenle bakiyatlar alternatif değil, insanlık için temel besindir. Sürdürülebilir bir dünya için ise alternatifsiz besinlerdir." değerlendirmesinde bulundu. Ulusal Baklagil Kongresi Yönetim Kurulu Başkanı ve Mersin Ticaret Borsası Başkanı Abdullah Özdemir de bakiyagillerin Türkiye için önemli olduğunu belirterek, "Anadolu birçok bakiyagillerin anavatanı. 1980'ler ve 1990'larda dünyanın

Brown, "Bakıyay yetiştirilmez topraktan sadece aldıcay. Toprağı bir şeyler de katanz. Eğer her gün yenilebilecek, besleyici, uyumlu fiyatı ve çevre dostu bir gıda anyorsak, cevap bakıyaydır. Süregelen gıda krizinin 1940'ların karşılama ve bunun da fazlasını yapmak için besleyici, sürdürülebilir ve ekonomik olarak sağlam bir gıda sistemi inşa etmeye ve devamlılığını sağlamamız hiç de bu kadar önemli olmamst. Bakıyay, hayvanlar ve soydan daha az et isteyen bir sürdürülebilirlik modelidir." diye ilerlerini kullandı.

İSTİB Yönetim Kurulu Başkan Yardımcısı Hakkı İsmet Aral da bakiyağillerin üretiminin doğal kaynak maliyetinin düşüklüğüne değinerek, "Bakiyağiller, üretim aşamasında diğer protein kaynağına göre daha

"Bakliyat bir sürdürülebilirlik modelidir"

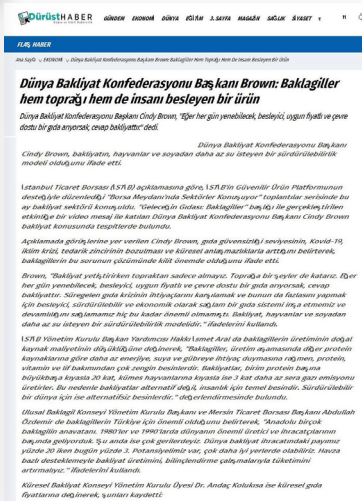
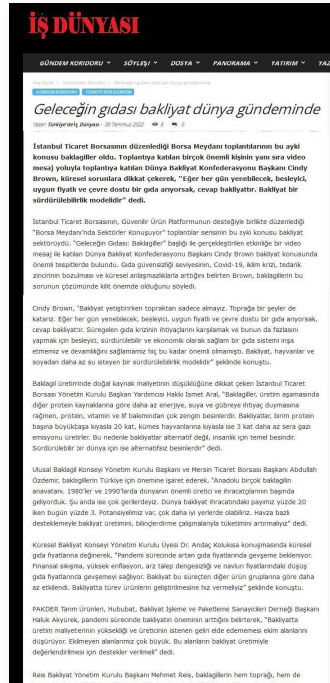
"Eğer her gün yenebilecek, besleyici, uygun fiyatlı ve çevre dostu bir gıda arıyorsak, cevap bakliyatıdır"

Dünya Bakliyat Konfederasyonu Başkanı Cindy Brown, bakliyatın, hayvanlar ve soyadan daha az su isteyen bir sürdürülebilirlik modeli olduğunu ifade etti.

İstanbul Ticaret Borsası (İSTİB) açıklamasına göre, İSTİB'in Güvenilir Ürün Platformunun desteğiyle düzenlediği 'Borsa Meydanı'nı Sektörler Konuşuyor' toplantılar serisinde bu ay bakliyat sektörü konuşuldu. "Geleceğin Gıdası: Bakliagiller" başlığı ile gerçekleştirilen etkinliğe bir video mesaj ile katılan Dünya Bakliyat Konfederasyonu Başkanı Cindy Brown bakliyat konusunda tespitlerde bulundu.

Açıklamada görüşlerine yer verilen Cindy Brown, gıda güvensizliği seviyesinin, Covid-19, iklim krizi, tedarik zincirinin bozulması ve küresel anlaşmazlıklarla arttığını belirterek, bakkalçılığın bu sorunun çözümünde kilit önemde olduğunu ifade etti.

Brown, "Baklavya yetiştirirken topraktan sadece almamız. Toprağa bir şeyler de katarız. Eğer her gün yenilecek, besleyici, uygun fiyatlı ve çevre dostu bir gıda arıyorsak, cevap baklavyattır. Süregelen gıda krizinin ihtiyaçlarını karşılamak ve bunun da fazlasını yapmak için besleyici, sürdürülebilir ve ekonomik olarak sağlam bir gıda sistemi inşa etmemiz ve devamlılığını sağlamamız hiç bu kadar önemli olmamıştır. Baklavya, havanlar ve

BORSA MEYDANINDA
SEKTÖRLER KONUŞUYOR

GIDA SEKTÖRÜNÜN KALBI BURADA ATIYOR

Gıdanın sorun ve çözüm önerileri Borsa Meydanında konuşuluyor...

İstanbul Ticaret Borsasının Güvenilir Ürün Platformunun destekleriyle düzenlediği Borsa Meydanı toplantılarında gıda sektörünün sorunları ele alınıyor, çözüm önerileri tartışılıyor.

Her ay gerçekleştirilen toplantıların sonuçları ilgililere iletiliyor, basında geniş yankı buluyor ve kitap olarak basılarak da paydaşlara dağıtılıyor.

istanbulticaretborsası

istib1924

İSTANBUL TİCARET BORSASI
İSTANBUL COMMODITY EXCHANGE 1924

www.istib.org.tr